

O P I N I O

Deputationis in merito inducendæ ac propagandæ Cognitionis Lingvæ Hungaricæ ad Nrum 2186 — 1831 relata, et in Generali SS. et OO. Comitatus de Veröcze diebus 12-a et sqq. Martii 1832 celebrato Congressu adprobata, altioribusque locis substrata.

Condita lege, Article quippe 8. 1830 eo per expressum statuto, quod post triennium nemo, nisi Lingvæ Hungaricæ gnarus ad Status munia promoveri queat, quin nec ad censuram advocatiam admittendus sit, de mediis cogitandum est, quibus in Provincia hac, ubi lingua hungarica non modo vernacula non est, verum ejus usus quoque perrarus, finis legis, cognitio quippe, et applicatio lingvæ hungaricæ quam felicissime et ocyssime obtineatur: demissa Deputationis Opinio sequentia vehiculo inservire videntur, et quidem:

I. Quoniam a vernacula lingua, quæ hac in Patria illyrica est, vel ex respectu cognitionis Dei, principiorum item religionis et moralitatis, quotidianarumve precum simpliciter præscindi nequeat, in Scholis quidem trivialibus et normalibus grammata, lectionem et scripturam lingvæ vernaculæ, vehiculoque hujus condiscenda religionis moralitalisque elementa, dehinc quoque retinenda censi: ut interim lingvæ quoque hungaricæ cognitio jam a teneris unguiculis pubi in sanguinem instilletur, grammata, lectionem et scripturam hungaricam æque in cunctis trivialibus, capitalibus, ac normalibus Scholis actutum adoptandam venire, atque a paritate excolendæ in grammaticalibus, et humanioribus classibus latinæ lingvæ, præcepta lingvæ hungaricæ, loco hucdum prævigentis germanicæ, cujus ceteroquin usus, in quantum ad publica Status munia refertur, fere nullus est, ita docenda esse, ut adminus Orthepiæ, et orthographiæ, grammaticaliumque principiorum elementa adolescenti ex normalibus Scholis ad grammaticales traducendo probe cognita evadant.

His ad teneram pubem, docendique modum relatis, quantum ad ipsos Docentes refertur, modum statuendum venire, ut si antiquos Docentes in linea eruditionis meritos, ac cum satisfactione Publici munere functos, retinendos venire ratio ipsa svaserit, iisdem Praeceptores, et Adjuncti, quos secus etiam applicari solere experientia docemur, pro primis adminus annis, donec usus lingvæ hungaricæ sensim semet elevaverit, lingvæ hungaricæ periti adlaterentur, hique e fundo studiorum dotentur: nec respiciendum esse ad onus aliquod in respectu optatæ metæ perexiguum, si enim finis intenditur, media negligi non possunt. Id porro hoc in puncto sequitur observandum, quod amodo imposterum nullus munus Docentis, Magistri, aut Professoris hac quoque in Patria obtinere queat, qui non lingvæ hungaricæ probe gnarus erit: cum denique id, quod intenditur, celerius in effectum deduci ipsa legis ratio svadeat, præmissa cum proximo cursu scholastico actutum effectuada venire res ipsa loquitur; dimidium quippe facti habere, qui rem incoepit, proverbium docet.

II. Quantum ad grammaticales Scholas refertur, adsunt Gymnasia Essekienense, Poseganum, Vinkovczense et Carloviczenense majora, minus Veröczense, Vukovariense Illokiense, et Lycaum Episcopale Deakovariense, in quibus (excepto Posegano, ubi illyrica lingua viget) lingvæ latinæ elementa germanica lingua tradi assolent: Optandum quidem esset, ut cunctis in spem patriæ adolescentibus studiosis pariformiter consulatur, cunctisque media adpropriandæ hungaricæ lingvæ pari fidelia suppeditentur, et quamvis difficilius fore videtur, ut 3-æ et 4-tæ grammatices alumni, qui hucdum præcepta latina vehiculo lingvæ germanicæ didicere, talia alio explanent idiomate, sicque ipsa institutio quasi retardetur; quoniam interim rigor legis omnes, adeoque et hos includat, et alioquin seu prius, sive tardius omni,

KNY-19-

01786

qui eluctari cupit, necessitas addiscendi linguam hungaricam ita præsto sit, ut — conditio, sine qua non — ac demum tam in 3-a quam 4-a grammatica elementa prima grammatices semper repeterentur, haustisque jam nota lingua et cognitio latinis præceptis penes mediocrem diligentiam repetitio faciliteretur, demissa considentis Deputationis mente id suis locis exorandum erit, ut si non prius adminus pro proximo cursu Scholastico 183 $\frac{2}{3}$ in cunctis præmissis Gymnasiis Professores hungaricæ lingvæ probe periti, quales inter PP. Franciscanos Ord. Capistrani in Hungaria quoque Scholas tenentes complurimi dantur, inomisse constituentur, qui elementa et præcepta latina juventuti lingua hungarica explanent, juvenusque ipsa continuo usu lingvæ hungaricæ notitiam secum quasi trahat. Professor taliter lingvæ hungaricæ distinctus, qui certis diebus ex ipsa systematica studiorum periodo suas lectionum horas nancisci debuit, prout et a studiis distinctæ hungaræ lectiones ipso facto cessabunt, juventutî tempus repetendi studia sequæ pro futura lectione parandi non abripietur, nec eadem studiis ultra justum onerata fatiscet.

Quantum ad Studia in grammaticalibus Scholis tradenda refertur, elementa Religionis, Geographiæ, Historiarum, et Arithmeticæ utique nonnisi lingua hungarica tradenda venire desiderati usus et culturæ lingvæ ratio svadere videntur. Nec obstat argumentum, plurimos e pube scholastica hungaricæ lingvæ ignaros, hac inducta in iis exiguum profectum esse facturos: experientia quippe docet, memoriam puerorum esse solere flexibilem, magisque fidelem, ac proinde defectum ætate suppleri; sed dantur etiam copiosi adolescentes, qui nec linguam germanicam callent, et tamen stringuntur medio ejus præcepta lingvæ latinæ sibi familiaria reddere, evenitque persæpe, quod juvenes permulti utraque lingua ad simul hausta egregios in studiis faciant pogressus, quanto lætior itaqua sperari debet seges, dum pro elatere vehementi necessitas quoque legis inserviet? — Quid autem esset id, vel esse posset argumenti, quod lingvæ germanicæ præ hungarica præferentiam tribueret, absolute non pervideri; alioquin quorum ob sociales nexus germanice scire intererit, eandem sibi ipsi addiscendi media reperient: eo igitur tota ratio educandæ juventutis omni conatu derivandæ est, ut lingua hungarica qua vehiculum omnium studiorum primo proximo cursu scholastico omnino introducatur.

III. In Humanioribus: quoniam artem poëticam, eloquentiamque hungaricam non minus, ac latinam excolere oporteret, suapte sequitur, in humanioribus culturæ utriusque lingvæ principalem esse locum tribuendum, hinc ejus est considens Deputatio demissæ opinionis, ut Professores quoque humaniorum in designatis Gymnasiis lingvæ hungaricæ scientificæ gnari constituentur, studia vero humanitatis classibus admensa alternative lingua hungarica et latina proponantur, quod ipsum præcipue relate ad naturalem historiam ob pleniorum technicorum terminorum cognitionem perquam necessarium esse judicatur.

IV. Quantum pro Regnis his constitutam regiam Zagrabiensem Academiam concernit, ut ea quoque ad normam hungaricarum Academiarum plene instrueretur, desiderium esset considentis Deputationis — Ast quoniam penes dictam Academiam Convictus quoque regius pro certis alumniis, quibus determinato numero etiam ex Regno Slavoniæ juvenes applicantur, præsto foret, censet considens Deputatio, ut beneficiis convictualibus adminus pro iis, quibus hæc ex Regno Slavoniæ congruunt, cessantibus, eorum loco recurrentes juvenes e Regno Slavoniæ Stipendiis dotentur, fineque certius adpropriandæ sibi lingvæ hungaricæ cognitionis ad Regni Hungariæ Academias applicantur.

V. Usus denique et exercitatio omnis lingvæ culturam potentissime promovet; ad hunc consequendum finem Academiae, Societates scientificæ, aliaque eruditæ Coalitiones passim institui solent: Si igitur Societas hungarica, quæ in gremio Comitatus hujus coalescere occupavit, quæve pro meta agendorum suorum in dupplicibus septimanatim servandis conventibus linguam hungaricam exclusive exercere proposuit, litteralium præterea ephemeridum, aliorumque pragmaticorum hungaricorum librorum comparisonem et lectionem pro objecto sumpsit, ulterius consolidata fuerit, lingua hungarica in gremio Comitatus hujus mirifica capiet incremen-

ta; finis quippe hic unius, optime licet sentienti expensis vix ac ne vix quidem procurari poterit, ideo unitae eundem vires sustentare ac pmovere debebunt. Excludit idea haec tenella, et sane utilissima omnem Novatorum exaltationem, qui ante capta initia jam suas alas in immensum dilatare assolent, a teneris initiis assveendum esse ratio ipsa svadet, et propositio, si non alteri fini inserviet, certe momentosae on Bibliothecae hungaricae fundamenta jaciet, posteritatisque omnem hac in parte gtitudinem sibi conciliatura est: excludit idea ulterius omnem vim, omnemve coactionem, invius se subtrahere libere potest, et a luce Coalitionis abstinere, nolens ad comparandum noncogitur, unicum illud est calcar et incitamentum proprii decoris, quod ad promotionem boni publici, tantopereque necessariae jam cognitionis linguae nationalis aliquid ex sua quoque parte collatum exstiterit, et si quorumpiam cognoscendorum subin seu necessitas, sive sontia causa exsurrexerit, adminicula horum eruendorum praesto erunt, svaderi itaque satis non pctest Inclytis SS. et OO. ut tenellum isthoc institutum ab omni omnino fastu, aut quovis plitio vitio longe alienissimum, potenti sua interventione secundare et promovere velint.

Et quoniam in scopum hoc ordine promoverdae culturae linguae hungaricae illud praecipuum sit requisitum, ut Sua Majestas Sacratissima in delectu et exmissione ad memorata Gymnasia Professorum eos, quibus Directio rei littrariae credita est, depromptam praevio modo opinionem sequi benique jubere dignetur, cense considens Deputatio, ut Excelsum quoque Consilium R. L. Hungaricum pro eo interpelletur, quo Directio litteraria ad quasvis etiam pagenses triviales Scholas, in quibus etiam SS. et OC. tenellam pubem linguae hungaricae cognitione imbutam cupiunt, nonnisi Magistros hungarice linguae gnaros nominare, hos in elementorum traditione missa omni peregrina lingua ad uum duntaxat lingvæ hungaricae inviare teneatur, ad Gymnasia vero nonnisi lingvam hungaricam bene callentes Professores mittere possit, Convictu vero regio, in quo juvenes in spem Patriae educari de scopo stipendiorum solent, lege vero praemissa in ignoratione lingvae hungaricae a muniis gerendis arcentur, velut hujus impedimento cessante, stipendia juvenibus studia sua intra ambitum Regni Hungariae prosecuturis clementissime resolvantur.

Pro horum igitur celeriore et certiore consecutione tam Sua Sacratissima Majestas, quam et Exc. Consilium R. L. H. superinde demisse exoranda venient, ut sua quidem Sacratissima Majestas opinionem Comitatus hujus clementissime probare, Excelsum Consilium vero talem potenti sua iintermediatione secundare, ac subin in sequelam hujus ea, quae disponenda et effectuada sunt, suis locis alacriter disponere, Comitatuque huic in saluberrimae intentionis legalis effectuatione constituto, media consequendi finem benigno gratiose tribuere dignetur.

Signatum Essekini die 15. Martii 1852.

per Martinum Hoblik m. p.

Ord. Fiscalem Magistratualem, qua Deputationis Actuarium.

